

Խմբագրական

ՍԵՒՐԻ ԴԱՇՆԱԳԻՐԻ ՀԵՆԹԱԿԱՆ ՏԱՐԵՂԱՐՁԻ ՍԵՄԻՆ...

Ընթացիկ տարուան Օգոստոս 10-ին կը լրանայ Սեւրի Դաշնագիրի 98-ամեակը: Այն դաշնագիրին՝ որուն հետ ածանցեալ Ուիլսոնեան սահմանները եղան, Յովհաննէս Քաջանունիի բնութագրումով, «Մի տեսակ կապոյտ թռչուն...անշօշափելի ու անհասանելի»: Այսօր, անոր մօտալուտ հարիւրամեակի սեմին, ի՞նչ կ'ըսեն մեզի Սեւրի Դաշնագիրը եւ Ուիլսոնի իրաւարար վճիռը: Ի՞նչ իմաստ ու արժէք ունին անոնք հայութեան եւ Հայաստանի լինելութեան համար:

Ինչպէս յայտնի է, 10 Օգոստոս 1920-ին, Սեւրի Դաշնագրով՝ յաղթական Դաշնակիցները պաշտօնապէս կը ստեղծէին, կը ճանչնային ու թուրքին կը պարտադրէին անկախ Հայաստանը, որուն սահմանները ճշդելու իրաւարար պարտականութիւնը կը ստանձնէր Միացեալ Նահանգներու ատենի նախագահը, Վուտրօ Ուիլսոն: Սեւրի պայմանագիրը մասնաւորապէս կ'ամրագրէր. «Իրաւարար որոշումի օրէն սկսեալ, Թուրքիան կը հրաժարի Հայաստանին փոխանցուելիք տարածքի նկատմամբ իր բոլոր իրաւունքներէն ու տիտղոսէն»: Իրաւարար այդ վճիռը կը կայացուէր 22 Նոյեմբեր 1920-ին, Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներու նախագահ Վուտրօ Ուիլսոնի կողմէ եւ պաշտօնապէս կը վերնագրուէր. «Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներու նախագահի որոշումը Թուրքիոյ եւ Հայաստանի միջեւ սահմանի, Հայաստանի դէպի ծով ելքի եւ Հայաստանի սահմանին յարակից թրքական տարածքի ապառազմականացման վերաբերեալ»: Ըստ իրաւարար վճիռին, Հայաստանի Հանրապետութեան տիտղոսն ու իրաւունքները պաշտօնապէս ճանաչում կը գտնէին՝ նախկին Օսմանեան կայսրութեան Վանի, Պիթլիսի, Էրզրումի եւ Տրապիզոնի նահանգներուն վրայ՝ ընդհանուր առմամբ 103,599 քառ. քմ: Այսպէս, Միացեալ Հայաստանի երազն էր, որ իրաւական փաստաթուղթով վաւերացում կը ստանար ԱՄՆ նախագահ Վուտրօ Ուիլսոնի սահմանագծումով:

Յստակօրէն, Սեւրը եւ անոր ածանցուող Ուիլսոնի սահմանները, Միացեալ Նահանգներու մեծ կնիքով ալ վաւերացուած, դիւանագիտական յաղթանակ են, պսակումը ազգային-ազատագրական մեր դարաւոր ոգորումներուն եւ մարտնչումներուն, միջազգային իրաւական ճանաչումը մեր պատմական հողային իրաւունքներուն: Առ այժմ, լոկ թուղթի վրայ՝ միացեալ ամբողջական Հայաստանի պահանջատիրութեան միջազգային իրաւական հիմքը:

Դժբախտաբար, անկա իրականութիւն չդարձաւ, քանզի 22 Նոյեմբեր 1920-ին, երբ աւարտին կը հասնէր Ուիլսոնեան սահմանագծումը, քեմալական ուժերը գրաւած էին Ալեքսանդրապոլը եւ կը սպառնային ամբողջ Հայաստանի եւ հայութեան լինելութեան:

Այսօր ալ, Ուիլսոնեան Հայաստանի հողատարածքը բռնագրաւուած կը մնայ Թուրքիոյ կողմէ: Բայց արդե՞օք այդ բռնագրաւումը կը նշանակէ որ Թուրքիան de jure տէրն է այդ տարածքին: Իրաւագէտ Արա Պապեան ճշմարտօրէն կը հաստատէ. «1920 Նոյեմբեր 22-ից առ այսօր այդ տարածքի վրայ նրա de facto իշխանութիւնը աւելին չէ, քան՝ զուտ վարչական հսկողութիւն, այսինքն այնպիսին, ինչպիսին Թուրքիան ներկայումս ունի հիւսիսային Կիպրոսում»: Եւ կ'աւելցնէ որ ռազմական բռնագրաւումը չի կրնար յանգեցնել տարածքի օրինական իրաւատիրութեան:

Այսօր Սեւրի Դաշնագիրը եւ անոր յարակից Ուիլսոնեան սահմանագծումը մեռեալ փաստաթուղթ չեն երբեք, այլ մեր հողային Պահանջատիրութեան պաշտօնական բանաձեւումը եւ իրաւական հիմնաւորումը ներքին թէ արտաքին ճակատներու վրայ ալ: Պարտամուրհակ մը՝ զոր պէտք է կարենալ լաւագոյնս արժեւորել եւ արդիւնաւորել յօգուտ մեր արդար Դատի հետապնդումին, ամբողջական մէկ ու միացեալ Հայաստանի տեսլականի կենսագործման:

Ասիկա իրագործելու համար, սակայն, անհրաժեշտ հրամայական է ունենալ ու ցուցաբերել քաղաքական կամք ու վճռակամութիւն, պայքարի անկոտրում հաւատք ու կորով, հաւաքական ճիգերու ծրագրաւորում եւ նպատակասլացութիւն: Կատարուած իրողութիւնը չընդունելու եւ մերժելու յանդուրժութիւն: Որքան դիպուկ՝ կը հնչէ վերջինիս առնչութեամբ, Վազգէն Շուշանեանի ցաւագին պատգամը. « Ընդունիլ կատարուած իրողութիւնը գերազանց տկարութիւն մըն է, որ ուղիղ մահուան կը տանի»:

Տխուր է հոս հաստատել որ անկախ Հայաստանի Հանրապետութեան իշխանութիւնները ցարդ միշտ ալ պարտուողական եւ անձնատուական կեցուածք ցուցաբերեցին մեր հողային Դատին, քանիցս յայտարարելով՝ պաշտօնական ամպիոններէն, որ Հայաստանի Հանրապետութիւնը հողային պահանջ չունի Թուրքիայէն, մոռացութեան տալով հայրենագրկուած, իրաւագրկուած ժողովուրդին Դատը, որ Էապէս հողային Դատ է:

Ցեղասպանութեան հարիւրամեակէն անդին, ա՛լ ժամանակ է որ հայ Դատի հետապնդումը ուղղորդուի գերազանցօրէն հողային Պահանջատիրութեան գծով, հիմք ունենալով Ուիլսոնեան իրաւարար սահմանագծումը, Ցեղասպանութեան ճանաչումներու գործընթացէն անդին ու գերիվեր...

Մեր Պահանջատիրութիւնը յստակ է ու մեկին՝ Հայուն բռնախլուած հայրենի Հողը:

Իսկ Պահանջատերը՞: Ա՛լ շատոնց ժամանակն է որ կեանքի կոչուի Տարագիր սփիւռքահայութեան ներկայացուցչական կեդրոնական Մարմինը, որ կարենայ իր ուժերն ու կարելիութիւնները համադրել ՀՀ իշխանութեանց հետ, կարենալու համար իրաւականօրէն եւ ծրագրաւորուած աշխատանքով յառաջ տանիլ այս յոյժ կարեւոր հիմնախնդիրը:

Իրաւատիրութիւնն ու Պահանջատիրութիւնը մեր հողային Դատին, որ ամրագրուած է Ուիլսոնեան իրաւարար անբեկանելի եւ անժամանցելի վճիռով եւ նուիրագործուած՝ սերունդներու թափած արեամբ:

Պատմութեան հազարամեակներու փորձը կը վկայէ որ Դատ մը կը մեռնի միայն այն ատեն, երբ Դատին իրաւատերն ու պահանջատերը լքէ զայն:

ԵՐԱՆ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

ԱԿՆՌԱՐՈՆԵՐ

Մաքուր խիղճը մեծագոյն հարստութիւն է...սակայն շատ անգամ ոմանք կը բթացնեն իրենց խիղճը, որպէսզի վերջինը չանհանգստացնէ զիրենք...Անսխալական մարդ չկայ անշուշտ, բայց եթէ պարտականութիւններդ կը կատարես ամենայն պատասխանատուութեամբ, արդարութեամբ, գիտակցութեամբ, ներդնելով մտքիդ, սրտիդ, կամքիդ

համակ ոյժը, եթէ ազնիւ ես ու անկեղծ, յայնժամ վաստակած կ'ըլլաս մեծագոյն հարստութիւնը՝ խղճի խաղաղութիւնը եւ կ'ունենաս այն ներքին ոգեկան երջանկութիւնը, որ կը կոչուի նաեւ հոգեկան գոհունակութիւն.... զոր ոչ ոք կրնայ խլել քեզմէ:

.....

Իրաքանչիւր Աստուծոյ օր Սիզիփոսեան մաքառում ու պայքար է...մեր ժայռը լեռն ի վեր բարձրացնելու, ուրկէ անիկա պիտի գլտորի վար անհրաժեշտօրէն...յաջորդ օրը կրկին վեր բարձրանալու համար Սիզիփոսի ամենօրեայ քրտնաջան տքնանքով...: Եւ այն պահերուն, երբ կանգ կ'առնենք հեղ մը դիտելու կեանքն ու աշխարհը, սքանչանալու բնութեան հրաշալիքներով, մտածելու ապրելու առեղծուածային իրականութեան մասին, դարձեալ եւ դարձեալ կը լեցուինք կեանքի հրաշք-խորհուրդով, դարձեալ եւ դարձեալ կը զգանք ապրելու բերկրանքը....հակառակ ամէն տուայտանքի, հակառակ ամէն հիասթափութեան..., քանզի ի՛նչ ալ ըլլայ, կեանքը յոյս է, հաւատք է, տիեզերական խորհուրդի հետ հաղորդակցութիւն, ապրելու ցնծութիւն, մանաւանդ ՍԷՐ մարդուն, աշխարհին, ազգին ու հայրենիքին....անպարագիծ ու անսահման....

.....

Մարդ էակին թերեւս մեծագոյն առաքինութիւնը ուրիշը զգալն էՆերկայ դարուն, այնքան տարանջատ են սրտերը, կարծեք մարդիկ կ'ապրին ներփակուած իրենց նեղ Ես-երուն մեջ եւ տակաւ կը կորսնցնեն ուրիշը զգալու, հասկնալու, սիրելու, անոր կարեկցելու էական, կենսական յատկութիւնը...Սիրտէ-սրտ, հոգիէ-հոգի այդ հաղորդակցութիւնն է, որ, ըստ Էուրթեան, մարդ էակը կ'ընծայէ մարդ, այս բառին ամբողջական իմաստով...Այլապէս, շատեր կան, որ հրապարակ կու գան որպէս մասնագէտներ, ճշմարտախօսներ, սակայն՝

չունենալով դիմացինին սրտի զարկերակը զգալու առաքինութիւնը, զայն կը կոխկռտեն յաճախ, յանուն իրենց քարոզած ճշմարտութեան....

.....

Մենք մեր լաւագոյնները կ'անտեսենք, կ'արհամարհենք, նոյնիսկ կը հալածենք...յետոյ ալ յետ-մահու կը մեծարենք, կը հերոսացնենք..... Ինչո՞ւ սակայն իրենց կենդանութեան օրօք՝ արժանին կը զլանանք տալ արժանաւորներուն, անոնց որ անսակարկ, անշահախնդիր, ամբողջական նուիրումով կը ծառայեն ազգին ու հայրենիքին.....: Գուցէ անոնց առաքինութեան վսեմ օրինակը կը սպառնա՞յ անոնց, որ կանգնած են բարոյականութեան հակաբեւեռին վրայ...: Չեմ գիտեր, սակայն նկատած եմ, որ շատ-շատեր, իրենք զիրենք նսեմացած կը զգան՝ ուրիշները բարձրացնելով....մինչդեռ հակառակն է ճիշդ, այսինքն ` բարձրացնելով կը բարձրանաս....

.....

Միայն Աստուծոյ խորատես սրատես, ամենատես աչքն է որ կրնայ տեսնել մարդոց սրտի խորքը, անոր ազնուութիւնը, բարութիւնը, մաքրութիւնը, կամ անոնց բացակայութիւնը....տեսնել մարդոց ըրածն ու չըրածը, ըսածն ու չըսածը, մտածածն ու զգացածը.... արժեւորել անոնցմէ իւրաքանչիւրին խիղճը, վաստակը...եւ ըստ այնմ դատել զայն...: Մեր մարդկային սահմանափակ միտքը չի կրնար երբե՛ք ճիշդ դատել մեր նմանին, ճշմարտօրէն ճանչնալ անոր Էութիւնը, վաստակը....հետեւաբար կը մնայ թերի, միակողմանի, աչառու, բոլոր պարագաներուն ալ.....

.....

Օրերուն հետ կը զգաստանաս, օրերուն հետ կ'իմաստնանաս, մերթ կը խոկաս անցեալին վրայ անվերադարձ, մերթ կը հիւսես նոր երազներ, որ վերջ չունին.....: Կ'ափսոսաս մսխուած ժամանակիդ, կ'ուրախանաս փոքրիկ ձեռքբերումներուդ....բայց կը մնաս դժգոհ դուն քեզմէ, քանզի միշտ ալ կրնայիր աւելի լաւ ապրիլ, աւելի լաւ լեցնել կեանքիդ ժամանակը...: Եւ տակաւին, կը խորհիս որ կեանքը դեռ առջեւն է, որ դեռեւս պիտի սկսի կեանքիդ նոր Էջը...որ գէթ այս անգամ պիտի ըլլայ առաւել իմաստալից. առաւել բեղուն..., քանզի միշտ ալ երազը կ'ապրի, երազն է միայն անմահ...

.....

Ուրքերդ դի՛ր ամիօրէն հողին, միտքդ, սակայն, թող սաւառնի ազա՛տ բաց հորիզոններուն դիմաց, երկնէ՛ երազներ բիւր, հոգ չէ թէ անոնք թուին անհաս....Տքնէ անդու որ այդ երազներէդ գոնէ մի քանին դառնան ի կեանքեւ որքա՛ն ալ թեւածես բա՛րձր ու վսե՛մ, մնա՛յ խոնարհ, դաշտերու խոտին նման, քանզի առանց խոնարհութեան դուն չես կրնար հասնիլ իրա՛ւ ինքնաճանաչման...

.....

Ուրիշին ցաւը զգալ...զգալ իր ամբողջ Էութեամբ, կը նշանակէ նաեւ ջանալ ամոքել զայն, անոր ցաւը դարձնել իրը....Ի՛նչ վսեմ մարդկայնութիւն, երբ այնքան շատ են անտարբերները, ուս թօթուողները, եսամոլները, անզգամները....Եթէ այս բարոյական յատկանիշը դառնար քիչ թէ շատ ընդհանրական, յայնժամ մարդկային ցաւը կ'իջներ իր նուագագոյնին, կը

դադրելն արիւնահեղ պատերազմները, ազգամիջեան եւ ներազգային խլրտումները.....մարդը կը դառնար մարդուն իրաւ ընկեր, սրտակից, ցաւակից....Խաղաղութիւն կը տիրեր աշխարհիս վրայ եւ մարդկանց հոգիներուն մէջ....

.....

Պաշտօններու եւ դիրքերու վրայ կը փնտռուին մարդիկ, որ ըլլան կէս-կոյր, կէս-խուլ եւ կէս-բերան.....չտեսնեն Էականը, չսեն ներքին ձայնը, չխօսին ճշմարիտը, այլ միայն՝ ա՛յն ինչ որ կը յարմարի ջոջականութեան շահերուն...Կ'ըսեն որ մարդ չկայ...մարդու պակաս Է, բայց ինչո՞ւ մարդը, անկախ մտածող մարդը բացակայ Է, ընդհանրապէս, հայ կեանքի կարեւոր, որոշում կայացնող մարմիններէն եւ կառոյցներէն....

.....

Սփիւռքահայ կեանքը ճահիճի Է նման....Այստեղ ճախրելու համար, երկինքը այնքան նեղ Է, հորիզոնը սահմանափակ...: Հայ հոգին դատապարտուած Է իր նեղ պատեանին մէջ ամփոփուելու, կծկուելու...: Հայրենի եզերքը ուրիշ Է, այնտեղ կրնայ հայ հոգին սաւառնիլ հայոց երկնակամարին տակ....ազատ ու անկաշկանդ, հայոց լեռներն ի վեր, Մասսեաց հայեացքին տակ..., պատմութեան շունչով շնչաւորուած: Ներշնչման ու ոգեշնչման հզօր ոյժ Է հայրենի հողը, ուր կրնաս ամուր քալել, ոտքերուդ տակ զգալով հայոց հողի կենարար աւիշը, տոկունութիւնը.....: Ո՞վ կրնայ լիովին զգալ, խորապրիլ տարագիր մարդու ողբերգականութիւնը...

.....

Փոթորիկէն ետք Է որ կը գնահատենք խաղաղութիւնն ու անդորրը, յոգնատանջ աշխատանքէն ետք՝ հանգիստը, կարօտակէզ սպասումէ ետք՝ հանդիպման վայելքը...Եւ այսպէս, կեանքը վերիվայրումներով Է որ կ'իմաստաւորուի, կ'արժեւորուի.....մինչ Նոյնանման, միագիծ ու միալար կեանքը լճացում ու ճահճացում Է, որ հոգեկան աշխարհի մահուան կ'առաջնորդէ...: Կեանքը միշտ ալ պայքարով կը հաստատէ ինքզինք....մշակոյթը եւս ոգիի պայքար Է, ստեղծագործելու թռիչք ու ճախրանք....: Վա՛յ այն մարդուն որ երբեք չուզեր դուրս ելլել առօրեայ կեանքի միօրինակութենէն, միապաղաղութենէն, ուր հոգին ու ոգին կը ժանգոտին, կորսնցնելով իրենց յուզա-իմացական ապրումներու ալեկոծումն ու կենսունակութիւնը...

.....

Քաղաքականութիւնը՝ իր բոլոր հարցերով, հարցումներով, տազնապներով ու տուայտանքներով կը կլանէ առօրեադ...Բայց մարդկային կեանքը պիտի չսպառի քաղաքականութեամբ միայն...: Իւրաքանչիւր անհատ ունի ներ-անձնական տարածք, ուր կան իր սերերն ու կարօտները, խոկումներն ու ապրումները, հայեցողական ընդգրկումները, երեւակայութեան թռիչքը...մարդ-բնութիւն-տիեզերք հաղորդակցութիւնը.....որոնց շուրջ զրոյցի կը նստի ան ինքն իրեն հետ, ինքնախօստովանութեան մը հանգոյն, ամենայն մտերմութեամբ, ամենայն անկեղծութեամբ....Մարդ Էակը ներքին Ես Է՝ առաջին հերթին եւ գերազանցօրէն, որքան ալ ընկերային կամ հասարակական Էակ ըլլայ ան....

.....

Ո՞վ ենք մենք...Մեր արմատները ամենուր են...Հայկական Կիլիկիոյ մէջ, արեւմտեան Հայաստանի տարածքին, ներկայ Հայաստանի Հանրապետութեան...Եւ դեռ Սփիւռքի գաղթօճախներուն մէջ, ուր կան մեր քրտինքի, արեան, աշխատանքի եւ ստեղծագործութեանց հետքերը...Մեր ինքնութիւնը բազմափեղկ է...մասնատուած, կոտորակուած...Շննդավայրի, գաղթավայրի, ապրող հայրենիքի, բազմահազարամեայ հայրենիքի բռնագրաւուած հող-ընդերքներուն մէջՈ՞վ ենք մենք...Ի վերջոյ, պիտի կարենա՞նք միաւորուիլ եւ հասնիլ մեր վախճանական նպատակին ու երագին՝ ամբողջական հայութեան ամբողջական Հայաստանի մէջ...Վստահաբար՝ այո՛ր, պայմանաւ որ կարենանք համահայկական մտածողութեամբ ու տեսլականով ծրագրաւորել մեր ազգային-հաւաքական կեանքը:

.....

Մարդ էակը մեծ գաղտնիք է, ինչպիսին է տիեզերքը՝ բնութեան մէն մի երեւոյթով, աստղերէն մինչեւ փոքրիկ ու աննշան թուացող մէկ տերեւը...պէտք է խորապէս զգալ ու յաւիտեան փորձել հասկնալ այդ գաղտնիքը...Կեանքի հրաշք-խորհուրդը զգալ...Սա չէ՞ արդեօք բուն երջանկութեան բանալին, անկախ բոլոր պարագաներէն...

.....

Այլասերումը՝ հոգիներու տակաւ առ տակաւ փճացումն է, բարոյական արժէքներու խաթարումը, սրբութիւններու պղծումը, մշակոյթի ապամշակութեացումը....տակաւին՝ մարդկային բնազդներու եւ կիրքերու վայրենացումն է ան, եւ քայլ առ քայլ մարդ էակի անմարդկայնացումը, անասնացումը...Մարդկային հոգին անեղծ եւ անխաթար պահելը դարձեր է ներկայ ժամանակներու թերեւս գերագոյն մարտահրաւերը...Եւ փրկութեան ուղին՝ մարդ-անհատին եւ ազգային հաւաքականութեան համար...

.....

Խորունկ զգացումները չեն բարձրաձայնուիր....

Հրապարակներու վրայ՝ աճուրդի չեն հանուիր...

Կ'ապրին միայն հոգիին խորքը որպէս հոգիի գանձ անկշռելի....

Եթէ բարձրաձայնուին անոնք, կը կորսնցնեն իրենց բուն արժէքը...

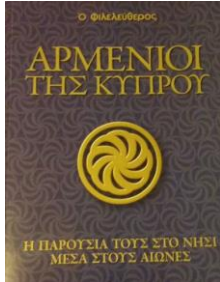
Լռութիւնն է անոնց պահապանը...

ԵՐԱՆ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

ՅՈՒՆԻՍ-ՅՈՒԼԻՍ 2016

Կիպրահայ

ԿՈԹՈՂԱՅԻՆ ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԿԻՊՐԱՀԱՅ ՀԱՄԱՅՆՔԻ ՄԱՍԻՆ

Շաբաթ, 9 Յուլիս 2016-ին, կիպրական անուանի թերթը՝ Ֆիլելեֆթերոս, շրջանառութեան մէջ դրաւ ամենէն կոթողային հրատարակութիւն մը որ երբեւէ լոյս տեսած ըլլայ՝ կիպրահայ համայնքի մասին: Հատորը կը բաղկանայ 335 էջերէ եւ կ'ընդգրկէ 650 լուսանկարներ, ինչպէս նաեւ՝ տարբեր քարտէսներ, լուսաբանութիւններ եւ մանրամասնօրէն կը ներկայացնէ հայ համայնքի պատմութիւնը, անոր ներկայութիւնը ի Կիպրոս՝ անյիշելի ժամանակներէն մինչեւ այսօր: Գիրքի վերջին մասին վրայ կայ մատենագրութիւնը եւ գիրքի կայացման իրենց նպաստը բերած անձանց անունները:

Այս կոթողային հատորը արդիւնքն է լայնածաւալ հետազոտական աշխատանքի, որ սկիզբ է առեր Յունիս 2015-ին լրագրող Անասթասիա Շաքալլիի կողմէ, անխոնջ աջակցութեամբն ու մասնակցութեամբը՝ հետազոտող-բանասէր Ալեքսանտրո Միքայէլ Հաճիլիրայի, որ 2008 թուականէն ասդին համակ խորութեամբ կ'ուսումնասիրէ կիպրահայ համայնքը: Առ այժմ, նշեալ հատորը լոյս տեսած է միայն յունարէնով:

Հատորը կը բաղկանայ տասը գլուխներէ, որոնք են հետեւեալները.

-Պատմութիւն Հայաստանի, հայերու եւ հայեր Կիպրոսի մէջ:

-Պատմութիւն ջարդերու, Յեղասպանութեան, պատմուածքներ այդ սեւ շրջանէն եւ այլ պատմուածքներ պատերազմական ժամանակաշրջանէն, ներառեալ Հայկական Լեզեոնը:

-Պատմութիւն եւ ներկայութիւն Հայկական Եկեղեցւոյ ի Կիպրոս:

-Պատմութիւն եւ ներկայութիւն Հայ կրթութեան ի Կիպրոս:

-Պատմութիւն եւ ներկայութիւն կիպրահայ ընկերային կեանքի:

-Պատմութիւն եւ ներկայութիւն հայ մարմնամարզանքի, սկաուտներու եւ քաղաքականութեան ի Կիպրոս:

-Պատմութեան հայ լուսանկարիչներու, գրողներու, գեղանկարիչներու, երաժիշտներու եւ այլ արուեստագետներու. Կիպրահայ համայնքի արուեստներն ու մշակոյթը:

-Պատմութիւն եւ ներկայութիւն կիպրահայերու առեւտուրի մարզին մէջ:

-Ընտրուած պատմութեան անհատներու, պահերու եւ դէպքերու՝ կիպրահայ կեանքէն:

-Առանձին անձնաւորութիւններ՝ անհատներ, պիզնէսներ, հիմնարկներ:

Յօդուածներ

Սփիւռքներու Հայ Դպրոցի Նպատակին Եւ Ծրագիրին Մասին

Յ.Պալեան

Սփիւռքներու հայ դպրոցներու շուրջ բոլորուած եւ անոնց մէջ գործող ազնիւ տրամադրութեամբ անձերը իրենք զիրենք մասնակից պէտք է զգան ազգային՝ եւ ոչ միայն համայնքային՝ նպատակի մը եւ համապարփակ ծրագրի մը իրականացման:

Սփիւռքի հայ դպրոցը հարկ է ազատագրել թաղային, երեւելիական, կողմնապաշտական, ասանդապաշտական, քաղքենիական, յարանուանական, հայրենակցական թափառումներէ:

Սփիւռքի հայ դպրոցը աշակերտը սոսկ վկայականի մը ձեռքբերման առաջնորդող ի միջի այլոց հաստատութիւն մը չէ, ակելին է: Նոյնիսկ երբ ծնողները այդ ակնկալութիւնը չունին, դէկավարութիւնը այդ ակելին պիտի հետապնդէ: Այս ակելին յաճախ յստակ չէ: Այսինքն՝ ազգային հեռանկարը ներկայ պէտք է ըլլայ որպէս առաջնորդող ուժ:

Այդ ակելին է, կրթական ծրագրի կողքին, հայ դպրոցին նպատակը:

Խօսինք նախ այդ նպատակին մասին:

Ինչո՞ւ սփիւռքներու մէջ հայ դպրոց հիմնել եւ պահել: Ինչո՞ւ սփիւռքներու հեռու եւ մօտ անկիւնները հայ դպրոց ունենալ: Երբեք չենք փորձած դպրոցներու պատասխանատուներուն եւ ուսուցիչներուն մօտ հարցախոյզ կատարել, հասկնալու համար, թէ ի՞նչ է հայ դպրոցին մօտաւոր եւ մանաւանդ՝ հեռաւոր նպատակը, ինչո՞ւ իրենք հոն կը գործեն, շուրջ եւ մէջ:

Հայրենահանուած ազգի հատուած էր սփիւռքը:

Արտագաղթողներով կազմուող նոր սփիւռքները սկզբունքային տարբերութիւններ ունին հայրենահանուածներու սփիւռքէն, անոնք երբեմն որպէս համրանք կը գումարուին նախկինի վրայ, երբեմն ալ կը կազմեն նոր համայնքներ, կ'երթան նաեւ հոն, ուր անցեալին եւ ներկայիս հայրենահանուածներ կայք չեն հաստատած: Երբեմն պէտք է խօսիլ պատճառներու եւ նպատակներու տարբերութեան մասին՝ ազգի գոյատեւման տեսանկիւնէ:

Այս նորատեսակ սփիւռքը հետեւանք է կամաւոր հայրենալքման:

Եթէ հայրենահանուածներու սփիւռքը դպրոցներ կը հիմնէր հիւղաւաններու մէջ, թիթեղածածկ առաստաղներով, պատճառը այն էր, որ սերունդը կ'ուզէր հայ պահել, սփիւռքեան կացութիւնը համարելով ժամանակաւոր, այսինքն՝ սերունդի վերադարձին եւ բռնագրաւուած հողին տէր ըլլալու համար դպրոց կը պահէր: Ունէր այգգային քաղաքական ոչ-ճառային հիմնաւոր միտք:

Արտագաղթողներու սփիւռքին համար հայրենադարձութիւնը օրակարգ եւ նպատակ չէ: Հայաստանը իրենց համար երկիր մըն է, ուր կ'ապրին ազգականներ եւ բարեկամներ, որոնց կրնան տեսութեան երթայ, կրնան անոնց օժանդակել, անոնց հետ խնամփութիւն ընել: Զանի դեռ յիշատակներ կան, իրենց զաւակներն ալ կրնան դրկել Հայաստանի մէջ կազմակերպուող ճամբարներ: Բայց իրենց անհատական եւ ընտանեկան կեանքը պիտի շարունակուի դուրսը, այդ է իրենց ընտրութիւնը, ծագման բերումով հայրենիքի մը տիրութիւնը իրենց հոգեմտաւոր հորիզոնին մէջ չէ:

Հայրենահանուածներու սփիւռքին չեն մերուկի արտագաղթողները, մշակութապէս եւ հետաքրքրութիւններով, հայախօս են սովորութեամբ, նաեւ անոր համար, որ նոր են, բայց արդէն արագ պատշաճելու ճիգով, «նոր հայրենիք»ի լեզուն եւ բարքերը արագօրէն կ'իւրացնեն, ինչ որ չէին ըրած եւ չէին ուզած ընել հայրենահանուածներու սփիւռքի առաջին սերունդի մարդիկ, այդ պատճառով ալ դիմացան, աւանդութիւն ստեղծեցին: Արտագաղթողներու սփիւռքները զգացական-հայրենակցական կապեր ունին հայրենահանուածներու սփիւռքին հետ, բայց չունին ազգային հարցին հանդէպ նոյն վերաբերումը, թէեւ տարեցներ տեսութիւններ կ'արտայայտեն, երբ իրարու քով կու գան:

Լեզուական նախայարձակման կ'ենթարկուի դասական սփիւռքը, ոչ միայն օտար լեզուներու ճնշման տակ, այլ նաեւ Հայաստանէն եկող մտաւորականներու եւ եկեղեցականներու կողմէ, առանց երբեք մտածելու, որ այդ զանգուածները իրենց լեզուով, արեւմտահայերէնով, ինքնութիւն պահած էին, ուզած էին պահել: Անոնք պատճառ կ'ըլլան «աշխարհաբարայիս» խառնիճադանճի, արեւելահայերէն-արեւմտահայերէն-սովետահայերէն խառնուրդ յառաջացնելով, քանդելով լեզուով ինքնութեան պահպանման պատուարը: Նոր սփիւռքներուն կը պակսին ազգային գաղափարախօսութեան հիմնական արժէքները, վերադարձի յոյսը եւ հեռանկարը, քանի որ հայրենիք լքելով ընթացած են վերադարձի յոյսի հակառակ ուղղութեամբ:

Այս հաստատումներու լոյսին տակ հարկ է դիտել սփիւռքի հայկական վարժարաններու նպատակը, զանոնք առաջնորդող ոչ միայն կրթական, այլ մանաւանդ ազգային փիլիսոփայութիւնը, զանոնք դուրս բերելով միութենական-կուսակցական-յարանուանական նախաձեռնութիւններու շրջանակէն:

Ժամանակի ընթացքին սփիւռքի հոգեբանութեան վրայ ծանրօրէն նստած է այն միտքը, որ հայը կրնայ որպէս ազգ մնալ եւ տեսել սփիւռքեան պայմաններուն մէջ: Ընկերահոգեբարոյական անմտութիւն է խորհիլ, որ սփիւռքը որպէս ազգի հատուած պիտի շարունակէ մնալ, ըլլալով տեսակ մը սփիւռք-ազգ: Եթէ կամաւոր կոյրեր չենք, կը տեսնենք անվերադարձ մաշումները, իրական թիւերու եւ կորսուածներու, համարկում-ծուլումի գիծին վրայ:

Առաջին հերթին, առանց ամբոխավարական-կողմնապաշտական-մարդորսական կապկումներու, հայ դպրոցին նպատակը պետք է ըլլայ հայրենատիրութեան գիտակցութեան զարգացումը, նոյնիսկ եթէ ան հետզհետէ աւելի քաղքենիացող սփիւռքներու հակումներուն հակառակ է: Հայրենատիրութիւնը նոյն արմատին վրայ մէկ եւ երկճիւղ է. ան կը վերաբերի Հայաստան-Արցախի եւ բռնագրաւեալ Հայաստանի:

Հայ դպրոցի փիլիսոփայութիւնը պիտի ըլլայ ընդդիմութիւն զարգացող, աճած եւ աճող քաղքենիական-ամբոխային տրամաբանութեան, երբ մէկ կողմէ կ'ըսուի, որ «Հայաստան

ապրուելիք տեղ չէ» եւ միւս կողմէ՝ որ «բռնագրաւեալ հողերը եթէ տրուին անգամ, հոն գացող չըլլար»։ Այս ուղեդային խանգարումը հայ մարդոց, հետզհետէ նուազ ծագումով հայ դարձողներու հայեացքը կ'ուղղէ դէպի չքնաղ Ֆլորիտա կամ չքնաղ Ծաւի ափ (Զոթ տ'Ազիւր)։ Անոնք կրնան ըլլալ բարեսէրներ, բայց ոչ հայրենադարձներ։

Հայրենատիրութեան փիլիսոփայութիւնը եթէ չիւրացուի հայկական «կազմակերպութիւններ»ուն կողմէ, եթէ չներշնչուի իւրաքանչիւր հայու իր յարկին տակ, համայնքները կը վերածուին ազգային հեռանկարէ զուրկ հաւաքականութիւններու, եւ ամբոխային տրամաբանութիւնը կ'առաջնորդէ «ազգային» համարուած, բայց սոսկ «համայնքային» դեկավարութիւնները։

Անկեղծութեան անսեթեւեթ պահու մը, կրնա՞նք առարակայականօրէն տեսնել, ուզել տեսնել, որ այս փիլիսոփայութիւնը է՞ հայ հին եւ նոր դպրոցներու հիմնական ծրագիրի առանցքը, որուն շուրջ դառնան մանկավարժական տեսութիւնները, լեզուներու եւ գիտութեանց ուսուցումը։ Ըշդենք անմիջապէս, որ դպրոցները հետզհետէ աւելի պարտաւորուած եղած են քայլ պահելու ծնողներու քաղքենիական ակնկալութիւններուն հետ։ Եթէ այդ ակնկալութիւններով ծնողները իրենց զաւակները չեն դրկած օտար վարժարաններ, կեանքի մէջ աւելի լաւ յաջողելու ցանկութեամբ, հայ դպրոցին պարտադրած են, որ ան բաւարարութիւն տայ իրենց ակնկալութիւններուն, ան ալ, տարբեր համեմատութիւններով, մէկ շրջանէ միւսը, հետեւած է, համրանքի եւ տնտեսական պատճառներով։

Միայն քննութիւններու յաջողութիւններուն համար գործող վարժարաններուն համար ֆրանսացիները կը գործածեն «վկայականի հիմնարկ» (boite a bachot) բացատրութիւնը։

Երբ հայկական վարժարանին մէջ հայերէնի ուսուցումը կը սահմանափակուի դասարանային օրական մէկ պահով, երբեմն նուազ, երբ աշակերտներու բնական հաղորդակցական լեզուն բակը, զբօսանքին, հայերէնը չըլլար, հարց կը ծագի, թէ ո՞ր նպատակին կը ծառայէ հայ դպրոցը։ Երբ հայ դպրոցէն կը բացակայի հիմնարար փիլիսոփայութիւնը, որ նոյնիսկ հայերէնի ուսուցումէն աւելին է, որքան որ ալ յաջողակ ըլլան անոնք, գոհունակութիւն պատճառէն գործնապաշտ ծնողներուն, կարելի է ուղղել հարցումը. ինչո՞ւ հայ դպրոց պահել։

Սփիւռքի հայ դպրոցի պետական ծրագիրը որոշուած է նոյնինքն պետութեան կողմէ։ Անկէ վերջ կը մնայ մանկավարժական ծրագիրի խնդիրը, նկատի ունենալով, որ անոր կողքին հայ վարժարանը ունի ի՞ր նպատակը, զոր պէտք է համատեղէ։ Հարցը միայն ժամերու չի վերաբերիր, այլ ուսուցողական ծրագիրի, որպէսզի հայերէնը յաւելեալ, աւելորդ կամ օտար տարր չհամարուի։ Ասոր համար ալ անհրաժեշտ է փոխլրացման, փոխամբողջացման մանկավարժութիւն մը։ Հետեւեցէ՛ք հայ դպրոցներու դրութեան. հայերէնի պահը փակագիծ մըն է, որ չ'առնչուի աւանդուող միւս նիւթերուն, գիտութեան, աշխարհագրութեան, մարմնամարզութեան, արուեստներու։ Հայերէնի դասը կը սահմանափակուի երկու զանգերու միջեւ։

Կեանքի նիւթերու բացակայութեան պատճառով, հայերէնը կը դադրի կենդանի լեզու ըլլալէ, կենդանի լեզուն կ'ըլլայ միւսը։

Կը խօսինք երկլեզու մանկավարժութեան մասին, որ երկու լեզու սորվեցնել չէ, այլ երկու լեզուով աշխարհ ճանչնալ: Այս պատճառով ալ, հայ դպրոցի ուսուցիչը պիտի գիտնայ ուսուցնող պետական լեզուն, նաեւ հայերէնը, եւ փոխադարձաբար: Դպրոցական ծրագիրի կողքին չենք քննէր հայ դպրոցի ուսուցիչի պատրաստութեան իւրայատուկ խնդիրը, որ լեզուի գիտութենէն աւելին պէտք է ըլլայ:

Անցեալին ունեցած ենք, նախկին սերունդներուն համար, որոնք հայերէն գիտէին, շատ լաւ դասագիրքեր: Այժմ անհրաժեշտ է ունենալ սփիւռքներու կացութեան պատշաճող եւ երկլեզուանի ուսուցում կիրարկող դասագիրքեր, որոնք ներառեն նաեւ կեանքի դասանիւթերու բառապաշարը:

Հայկական նպատակի ծառայող մանկավարժական ծրագիրի մը իրականացումը դպրոցի մը պիտոճեական հարցերուն չի ստորադասուիր, ապագայի կարելիութիւններու ցանկին չ'արձանագրուիր: Կարելոր է նախատեսել, որ հայեցի կրթութիւնը, որուն մասին շատ կը խօսինք, հետզհետէ աւելի դժուար պիտի ըլլայ:

Շենքերը, որքան որ ալ գեղեցիկ ըլլան, հայեցի կրթութեան յաջողութեան համար երաշխիք չեն:

Ինչո՞ւ փառասիրական ներդրում չընել հայ դպրոցը հայկականօրէն յաջողութեան առաջնորդելու համար, այսինքն, ինչպէս դպրոցի մը ճակատին կը գրենք կազմակերպութեան մը կամ բարերարի մը անունը, հայ դպրոցին յատուկ մանկավարժական ծրագիրի մը եւ անոր յաջողութեան նպաստող միջոցներուն համար յատկացնել գումարներ, այդ ամբողջին ալ տալ ապագայատես մարդու կամ կազմակերպութեան անունը, փառասիրութիւնը չտեսնել քարին մէջ:

Այլապէս պիտի շարունակենք «թուքով կպցրած» կարգադրութիւններ ընել եւ նոյնիսկ շքանշաններ ստանալ:

Երբ դպրոցի բակին մէջ աշակերտները հայերէնէ հրաժարած կ'ըլլան, պէտք է հարց տալ, թէ ո՞ր կ'երթանք: Ամապերջի հանդեսի մը ելոյթ ունեցող պարախումբը կամ երգչախումբը հիմնահարցերուն պատասխան չեն:

Պատասխան չեն նաեւ բարձրագոյ յայտարարութիւնները, ըստ որոնց «մեր աշակերտները տեղացիներէն աւելի լաւ կը յաջողին տեղական լեզուի քննութեան»: Դատումի չափանիշները ճիշդ պէտք է ըլլան:

Ի՞նչ կ'ըսենք հայերէնի համար...

Հայ դպրոցը կը զարգացնէ՞ հայրենաստիրութեան գիտակցութիւնը, որ իր կարգին սերունդը առաջնորդէ հայրենադարձութեան:

Հայրենադարձութեան փոխարէն գիտե՞նք, թէ ո՞ր ուղղուած կ'ըլլան հայեացքները...

17 Յունիս 2016

Նուագի լը Կրան

Յօդուածներ

Քայլ Մը՝ Տատեանէն Մելգոնեան

ՄԵԻԱՆ ՏԷՅԻՐՄԵՆՃԵԱՆ

Տարբեր հարթակներու վրայ երբ կը քննարկենք արեւմտահայերէնի տագնապին վերաբերող նիւթեր՝ որպէս կոտտացող ցաւ մեր սիրտերուն վրայ կը զգանք Կիպրոսի Մելգոնեանին բացակայութիւնը: ԶԲԸՄ-ի վարիչներուն կատարած այդ սխալ քայլը, մանաւանդ սուրիական արհաւիրքի այս տարիներուն, երբ դժոխքէն փախչող մանուկներ, պատանիներ կայք մը կ'որոնեն խարսխելու, իսկ մենք՝ յոյսի նշոյլ մը լեզուի ու ապագայի համար, ահագնացած տարողութիւն մը

կը ստանայ, կը դառնայ իրենց անհեռատեսութեան, ապիկարութեան խարանը, զոր չեն կրնար ներել ներկայ մարդիկը եւ պիտի չներեն ապագայի սերունդները: Ու դեռ կը հպարտանան այդ պարոնները, որ վերացական համալսարան մը հիմնած են... ի հաշիւ թանձրացականի մը:

Երկար տասնամեակներ հարկ չեղաւ, բարեբախտաբար թէ դժբախտաբար, հասկնալու համար Մելգոնեանը փակելու որոշումին աւելի քան սխալ մը, դատապարտելի՛ սխալ մը ըլլալը: Կորսուածը ետ բերելը, առնուած որոշում մը չեղեալ համարելը՝ թքածը լզելու հոգեբանութենէն աւելի, նման տպաւորութիւն մը ստեղծելու սարսափը կ'ապրեցնէ զայն մոգոնած ուղեղներուն մէջ, հետեւաբար սխալին վրայ յամառիլը կ'ըլլայ նախընտրելի, քան ատկէ վերադառնալը:

Կարծեք Մելգոնեանի օրինակ մը չըլլար մեր առջեւ, իբր թէ փորձուածը վերստին փորձելը յիմարութիւն չյամարուէր բնաւ, «Քամի Արմէն»ի զգայնութիւն մը ցուցաբերուած չըլլար երիտասարդներուն կողմէ՝ Պաքըրգիւղի վարչայինները իրենց անձնական մէկ կալուածը վարձակալելու փոյթն իսկ չցուցաբերելու աստիճանի անհոգութեամբ մը, հասարակ կայքէջի մը միջոցով, ուր ոեւէ մէկը կրնայ իր, օրինակ, հեծիկը կամ, ըսենք, նապաստակը, գիրքը, նաւակը, վարտիքը վաճառել, վարձու հանած են Տատեան վարժարանի 172-ամեայ պատմական հսկայ շէնքը...

Ճաղրելո՛ւ պէս, հեզնելո՛ւ պէս, ոչնչացնելո՛ւ պէս...

Տասնեակ սերունդներու շունչով օծուած, անոնց աղմուկով, չարածիհութեամբ, բարութեամբ օրինուած, դարձած կրթութեան վկայարան մը, իմաստութեան տաճար մը՝ մեր բոլորիս սիրելի Տատեանը, միթէ արժանի՞ Էր այս վերաբերմունքին: Բանի՛ քանի

անգամներ մաշտոցեան այբուբենի տառերուն, նարեկեան մատեաններու, մեր նահատակ գրագետներու քերթուածներուն արծագանգած են անոր պատերը, մանուկ ու պատանի քանի՛ սերունդէ աշակերտներուն անմեղ շրթունքներէն հոսած երգերը հնչին առ հնչին ներկած են անոր ձեղունը, յայտնի կամ անյայտ քանի՛ անձեր՝ ուսուցիչներ, աշակերտներ, այցելուներ հետք մը թողլով մտած ելած են անոր շեմէն...

Ներեցէ՛ք, պարոններ, բայց անհանդուրժելի է: Անհանդուրժելի է՝ երբ մեր աչքին առջեւ է Գուգլյունճուքի վարժարանին վիճակը: Անհանդուրժելի է՝ երբ դրամապաշտական այս դրուժինը կ'արժեգրկէ ամէն ինչ, իսկ մենք փարելու կարիքն ունինք անոնց, այդ քարեղէն մատեաններուն: Անոնց... որոնք մեր յիշողութեան վայրերն են, մեր կորողները, կորուսեալ ու ավերեալ մեր հայրենիքին վանքերուն շունչն է անոնց վրայ:

Ու, այո՛, կը հեգնէք թերեւս, բայց զգացմունքային է մեր առարկութիւնը: Որովհետեւ պայքարի ու դիմադրութեան համար ոչինչ ունինք ավելի, քան մեր սիրտերը, մեր հոգիները ու մեր զգացմունքները: Դրամական հաշիւ չէ որ կ'ընենք, այլ այդ քարերուն

իմաստը կը հաշուենք, զանոնք ջերմացուցած հազարաւոր հոգիներուն ձայնին կ'ունկնդրենք: Կը սխալիք եթէ մտածէք թէ դո՛ւք է որ կը պահէք այդ քարակոյտը, ճիշդ չէ ձեր մտածումը, եթէ դուք ձեզ պահապան կը կարգէք անոնց, ո՛չ, ընդհակառակը, կը սխալիք ու ճիշդ չէք, որովհետեւ քա՛րն է մեզ պահողը, մեր պահապանը, ինչպէս գեղեցկօրէն ըսած է բանաստեղծը.

«Մէկ այդ ազգն է քարի վրայ,

Մէկ այդ քարն է ազգի մէջքին,

Թաւալում են գիլ ու գիր՝

Ձեռ առնելով ժամանակին»:

Պաքըրգիւղը համեմատաբար հայաշատ թաղ է, Տատեան վարժարանի սաները լուրջ ներկայութիւն են, կշիռ ունին իրենց թաղին ու առհասարակ թրքահայութեան մէջ, հետեւաբար անպայման կարելի է հանրօգուտ նպատակի մը համար գործածել պատմական այդ շինութիւնը՝ առանց շեղեցնելու զայն իր հիմնադիր ու սկզբնական նպատակէն, առանց վնասելու անոր բարոյական ու նիւթական դիմագիծը: Գրադարան մը, թանգարան մը, արխիւ մը, կամ այս բոլորը միասնաբար, հայ մշակոյթի կեդրոն մը, դպրոցական մասնաշէնք մը, սանուց միութեան հաւաքատեղի մը, ի՞նչ գիտնամ, արուեստի աշխատանոց մը,

շարժարուեստի ուսումնարան մը, հրատարակչատուն մը, «Թումօ»ի օրինակով ժամանակակից արհեստագիտութեան կեդրոն մը, պատանիներուն արհեստ սորվեցնող արհեստի դպրոց մը... Եւ այս բոլորը, յօգուտ վարժարանի, կարելի է շահութաբեր աղբիւրի ալ վերածել անշուշտ:

Սկսայ Մելգոնեանի օրինակով: Գէշ ու տխուր օրինակով: Սխալը անմիջապէս ի յայտ եկած քայլ մը: Եւ ԶԲԸՄ-ի վարիչները այդ ժամանակ ոչ մէկուն խրատն ու խորհուրդը լսեր էին: Ու այսօր իրենց վարկը փրկելու կ'աշխատին: Տատեանի վարիչները մաղթենք վաղահաս իմաստութիւնը ունենան ետ կենալու իրենց առած քայլէն: Թաղեցիներ, տատեանցիներ, ներկայ եւ անցեալ, ուսուցիչներ, Տատեանի անունը սիրող ու յարգող ամէն ոք ճշուն բանեցնէ՝ թաղի վարիչներուն զգացնել տալու, ցոյց տալու համար, թէ իրենց այս որոշումին հետեւանքով զոջալու, ափսոսալու համար տասնամեակներու կարիքը պիտի չունենան:

Գրական-Մշակութային

ՓՈՒՆՁ ՄԸ ՔԵՐԹՈՒԱԾՆԵՐ

ԵՐԱՆ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆԷՆ

Շող մը ժպիտ, բառ մը բարեւ

Վճիտ նայուածք մը լուսեղէն

Յոգիէ-հոգի կամար որպէս

Դառնայ ծիածան մը գունեղէն...

Խաւարն յայնժամ կը նահանջէ

Մարդուն սիրտէն մռայլացած,

Լոյս կը ծագի, կը թափանցէ

Յոգին կ'ըլլայ արեգնացած....

Յոգիս ըլլար զերթ արեգակ

Լոյսի շողեր բաշխեր մարդկանց,

Մարդը մարդուն սիրտն զգար

Լոյս ցոլանքով արեգական....Ե.Գ.

.....

Ես սիրեցի մեղմ թրթիռը

Տերեւներուն նորափթիթ

Որոնք սիրոյ երգ մ'ունէին

Յրաշք մեղեդի մը լուսածին..

Սիրտս դարձաւ ունկնդիրը

Յնչիւններուն լուսաթրթիռ

Որք օրհնութեան շունչ մ'ունէին

Արարիչին ու տիեզերքին...

Մրմունջին մէջ աղօթածայն

Շշուկն լար տիեզերքին

Ինչպէս հոգւոյս մէջ լուսավառ

Աղօթքն ուղղուած Արարիչին...Ե.Գ.

.....

Սրտիս ճիչը, թախիծն անոր

Կրնա՞ն երբեք ելլել լեզու

Դառնալ բառեր, խօսք ու տող

Ընթեռնելի գիր մատեանի...

Յոգւոյս հառաչն, հեծեծանքը

Կարօտն անհուն, անորսային

Խորհուրդն անոր անմեկնելի

Ինչպէ՞ս սեղմել բառին մէջ նեղ

Ինչպէ՞ս բանտել հոգին անեզր....

Լռութեան մէջ գուցէ գտնեմ

Յնչիւններն սրտիս, հոգւոյս

Մեղեդիին մէջ տիեզերքի

Յար եւ նման սրտիս զարկին...Ե.Գ.

.....

Ակնթարթ կայ համակ կեանք Է

Լոյսի ճաճանչ մը թանձրացած

Մտքի կայծեր ունի իր մէջ

Յուր ու կրակներ սրբազան...

Տիեզերական ակնթարթին

Մնաց ծարաւ իմ հոգին

Մինչ առօրեայ կեանքը նսեմ

Չայն կը սպաններ անգթօրէն...

Լոյս-ակնթարթն այդ գիս այցելեց

Անակնկալ ու վեհօրէն

Մնաց ինձ հետ յաւերժօրէն

Յամակ տիեզերքն ուներ իր մէջ..Ե.Գ.

.....

Սիրտս փոքրիկ մի սափոր է ափաչափ,

Բայց որքան բան ունի իր մէջ խտացած.

Յոյզեր, խինդեր, ցաւ ու տազնապ կան անչա՛փ

Անոր բարակ թաղանթէն ներս ամփոփուած....

Մերթ կը տրոփէ արագ-արագ տազնապած,

Մերթ կը յուզուի, կը բարձրանայ աչքերուն,

Արցունք կ'ըլլայ կը հոսի վար աղէխարշ,

Մերթ ալ ուրախ վեր կը ցատկէ զուարթուն....

Դեռ անչա՛փ սեր կայ անոր մէջ ծուարած

Որ սիրտն այդ ինչաբէ՛ս կրնայ դիմանալ....

Ան կ'ընդունի ամէն յուզում, վիշտ ու ցաւ,

Ան կը կրէ անտրտունջ իր բեռը հսկայ....

Այդպէս կ'ապրի փոքրիկ սիրտս՝ առեղծուած,

Աշխարհ մը կեանք, առանց որուն ան չկայ.

Սի՛րտ իմ, տրոփէ՛ կրծքիս տակ անդադար,

Առանց քեզի, մահ է խաւար, ես չկամ....Ե.Գ.

.....

Ես կը սպասեմ դեռ այն տողին

Որ պիտ' դառնայ հոգւոյս ցոլանք

Սրտիս թրթիռ ու վառ դիւթանք

Յրաշք տողին այն լուսածին...

Ես կը սպասեմ դեռ այն խօսքին
Որ պիտ' դառնայ հրաշք բանալի
Կուղպ սիրտերը բանայ յանկարծ
Յոգիէ հոգի դառնայ ծիածան...

Ես կը սպասեմ այն քերթուածին
Որ երկնի վրայ գրուած ըլլայ
Ըմպեմ անոր լոյսը վճիտ
Արարիչին ես մօտենամ..

Ես կը սպասեմ այն աղօթքին
Որ պիտ' բխի խորքէն հոգւոյս
Թակէ դուռը Արարիչին
Գտնէ սիրտը տիեզերաշունչ....Ե.Գ.
.....

Յոգիս՝ մի թռչուն,
Կարճ տ անհունին,
Երկնի՛ն լայնարձակ,
Կապո՛յտ լազուրին....
Ճախրել կ'ուզէ ան
Ազատ, լայնածիր
Բարձո՛ւնքն ի վեր
Առանց պատուարի....
Թռիչքով վեհասլաց
Գուցէ գտնէ ան
Խորհուրդը Գոյի,

Գաղտնիքն անմեկին

Կեանքին, աշխարհին....

Նիւթը՝ լոկ կապանք

Որ շղթայէ յար

Կեանքին գետնամած,

Ուր ոգին մարդուն

Բանտուած մնայ

Յողակալիկին...

Թէ կարենայի

Սլացքով հրեղէն

Կոտրել այդ շղթան,

Վերթենել ազանտ,

Յայնժամ բացուէին

Դռներն երկնքի,

Յաղորդ դառնայի

Վսեմ անհունիկն

Դեռ անելիին...Ե.Գ.

.....

Յրապոյրները օտար հողի

Ոսկի, արծաթ շքեղափայլ

Չեն առինքներ հայու հոգիս

Որ իր հողը միշտ կը տենչայ...

Օտարախօս բիւր կարկաչներ

Կը թրթռան ականջիս մէջ

Բայց չեն դաչիր սրտիս լարին

Չեն հասնիր դուռը հոգիիս...

Փողոցներուն մէջ աղմկալի

Օտար բարբառն ու խորթ բարբեր

Կը լլկեն իմ հայու հոգին

Որ հարազատ ակունքն փնտռէ...

Հայրենի հող իմ սրբագին

Քեզ կը տենչամ կարօտագին

Քու գրկիդ մէջ գորովագին

Կրնամ գտնել ես իմ հոգին: Ե.Գ.

.....

Որքան դաւեր ու նենգ խաղեր

Հիւսուեր են յար կեանքես ներս,

Մերթ լուեր եմ, մերթ՝ զայրացեր,

Ըմբոստացեր եմ ոգեպէս....

Ծառացեր եմ սուտին, ծուռին,

Մարդն այլանդակող տգեղին....

Պատահեր է բայց շատ անգամ

Որ վատը՝ լաւ, չարը՝ բարի

Տեսեր եմ ես,

Քանզի միշտ ալ

Հաւատացեր եմ անսասան

Մարդուն հոգւոյն բուն ետթեան,

Ուր արեգակներ կան թաքնուած

Գորշ ամպերու խաւարին տակ: Ե.Գ.

.....

Բառիդ մէջ ես որոնեցի

Ակունքն կենացդ, ա՛զգ իմ անզին

Բառիդ մէջ էր լուռ թաքնուած

Խորհուրդդ խոր՝ մի ամեղծուած...

Մատաններդ պրպտեցի

Որ գտնէի բառերդ գանձ

Յնչիւնով զուտ ու մաքրափայլ

Օծուած արեւով հայրենի...

Բառէ՛ սերդ ճառագայթուն

Տուաւ ինձի հաւատք անխախտ

Որ պիտ' ապրիս վսեմափայլ

Բառերով պերճ, արեւահամ...

Դուրսը՝ քամին կ'ոռնար սաստիկ

Փոթորիկներ՝ իմ ճամբէքին

Բառդ սակայն կը պսպղար

Մտրոպաշունչ, ճաճանչափայլ...

Յայրենիքէն հեռու բառդ էր

Որ հոգեւոր տուն էր լուսէ

Ամէն անգամ հնչելով զայն

Մայր հողն էր իմ ոտքերուս տակ....

Բառեր անգին, հայկեան բառեր

Ձեր համբոյրով ես պիտ'ապրիմ

Շրթանցս վրայ՝ հաց ոգեղէն

Անմահութեան դուռը տանիք...

ԵՐԱՆ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

Տեսակէտ

Ի ԽՆԴԻՐ՝ ՀԱՅՈՑ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՃԱՆԱԶՄԱՆ

Գերման ժողովուրդի պատմութեան մէջ «Յունիս 2»ը երկրորդ անգամ ըլլալով, անսովոր զուգահիստութեամբ մը համաշխարհային դատաստանին կը ներկայանայ իր առած ԱՐԴԱՐ ՎՃԻՌ-ով: Առաջինը՝ 1921-ին, երբ Սողոմոն Թեփրեանի գործած վրէժխնդիր արարքը կ'արդարացուէր դատարանի վճիռով, իսկ երկրորդը՝ 95 տարի ետք Նոյն օրը, գրեթէ միաձայնութեամբ, կը ճանչնար Թուրքիոյ գործադրած ցեղասպանութիւնը հայ ժողովուրդին՝ յատկապէս, եւ ոչ-հայ փոքրամասնութեանց վրայ ընդհանրապէս:

Ազգերու պատմութեան մէջ, քաղաքական մտածողութիւնը վերածել կէանքի ու շարժումի, եւ անոր տալ հաւաքական գիտակցութեան ու քաղաքական կամքի արտայայտութիւն, ՉԱՓԱՆԻՇ-ն է տուեալ ազգին քաղաքական ու մտաւորական ղեկավարութեան կարողականութեան եւ կարելիութիւններուն:

Արդարեւ, Գերմանիոյ Դաշնակցային Հանրապետութեան Պոլստեսթակի պաշտօնական ճանաչումը Հայոց Ցեղասպանութեան, անհերքելի փաստաթուղթ մըն է, որ ա՛լ աւելի ցնցեց համաշխարհային քաղաքական կարծիքը՝ ի նպաստ հայութեան ազգային պահանջատիրութեան, քանի որ Գերմանիոյ ներկայի ղեկավարութիւնը դատապարտեց ոչ միայն Թուրքիոյ պետութիւնը, այլեւ՝ Գերմանիոյ մեղսակցութիւնը անմարդկային այս բռնարարքին մէջ:

Թուրք եւ գերման համագործակցութեան արտացոլումը մենք կը գտնենք սփիւռքահայ գեղարուեստական գրականութեան էջերուն՝ տրուած Շ. Շահնուրի գրիչով: «Թերթիս կիրակնօրեայ թիւը» (Պէյրուք, 1958) հատորին մէջ ընդգրկուած է « Արդար գնդակահարութիւն մը Երեւանի մէջ» խորագրեալ արձակ էջ մը: Հատուած մը կայ հոն, արժանի լուսարձակի տակ առնուելու:

Քեմալ Աթաթիւրք, առիթով մը հարց կու տայ իր մտերիմներուն.- «Որն է այն ուժը, որ Հայոց հայրենասիրութիւնը կ'ամրապնդէ, հակառակ իրենց կրած ազգակործան ջարդերուն»: Երբ թուրք բարձր պաշտօնատարներ կը պատրաստուէին հարցը անլուծելի յայտարարել, «յանկարծ իր լուծումը կը գտնէ, շնորհիւ Տոքթ. Չիպերմանի, որ Անգարայի բժշկական համալսարանին մարդակազմութեան այժմու դասախօսն է», կը գրէ Շահնուր: Տոքթ. Չիպերմանի եւ Աթաթիւրքի միջեւ տեղի ունեցած երկխօսութեան ընթացքին, գերման փրոֆէսէօրը կը յայտնէ հետեւեալը. «Ժողովուրդի մը հայրենասիրական զգացումները ջնջելու համար, անհրաժեշտ է ջնջել ժողովուրդն իսկ: Այդ նպատակաւ է, որ մենք ձեզի թելադրեցինք խմբական տեղահանութիւնը աւելցնել՝ տեղական ջարդերու ձեր հին մեթոտին վրայ, մեթոտ՝ որ ակնյայտօրէն անբաւական էր: Արդիւնքը ձեզի ծանօթ է: Բայց ժողովուրդ մը միայն ներկայ չէ, այլ նաեւ անցեալ: Միայն միս ու ոսկոր չէ, այլ նաեւ անշունչ իր: Այդ պատճառաւ է որ դուք քանդեցիք նաեւ անցեալը, որ կ'ապրէր անշունչ իրերու մէջ եւ բնաջնջեցիք ձեռագիրն ու տպագիրը, ուժանակ դրիք Անիի աւերակներուն տակ եւ խաչքարով դուք փողոց սալարկեցիք: Բայց ափսո՛ս, մոռցաք անհետացնել ու բնաջնջել

առաւելապէս հիմնական բան մը՝ որ Հայ ժողովուրդին զգացումները իր մէջ կը խտացնէր
առաւելագոյն չափով...:

Մոռցաք Հայոց զանգակները»: Ու գերման գիտնականը կը բացատրէ Աթաթիւրքին, որ
պատերազմի այդ տարիներուն գոհացնելու համար Գերմանիոյ զինարաններու մետաղի
պահանջքը, հրամայեցին հաւաքել Հայոց եկեղեցիներու զանգակները... Բայց...
«զանգակները կը մերժէին երթալ, քաջ գիտնալով որ իրենց մեկնումով պիտի լւեր վերջին
ձայնը Հայուն: Բայց գացին ու ձուլուեցան...»: Սակայն, «ինչ որ մարդկային է՝ անկատար է ու
թերի: Այդ իսկ պատճառաւ դուք չկրցիք բնաջնջել ամէն ինչ եւ հոս մնաց զանգակ մը,
վերջինը»: Ու կ'երգափակէ գերման գիտնականը.- «Հայոց այդ վերջին զանգակն է, որ կը
հնչէ անվերջ եւ ձայն կու տայ իրեններուն, անոնց, որոնք ցրուած են աշխարհէ աշխարհ,
ծովէ ծով: Կ'ըսեն թէ ակերակ եկեղեցիի մը նկուղին մէջ մնացած զանգակ մըն է ան, շատ հին
եւ տեսքով անշահ: Բայց ան կը դողանջէ անդադար...»: ՎԵՐՁԻՆ ՉԱՆԳԱԿ-ը՝ վերջին
ապաւենն է Հայուն:

Ան պիտի հնչէ անդադար, ընդերկար ու յաւերժախօս:

Շահնուրի այս էջը, գրուած 80-ամեակ մը առաջ, կը հնչէ մեր ունկերուն՝ իբրեւ
գեղարուեստական գրական էջ: Հարց մի՛ տաք.- ճշմարի՞տ է, թէ ճշմարտանման:

Ճշմարիտ է այնքան, որ կրցաւ խորտակել անարդարութեան եւ անտարբերութեան պատը,
վկայ՝ մեր դէմ կատարուած ցեղասպանութեան հեղինակ Թուրքին մեղսակից՝ Գերմանիոյ
աշխարհացունց «Ճանաչում»ը:

Պատմական փաստաթուղթ ու դատավճիռ:

... Ու Վերջին Չանգը պիտի դողանջէ ընդերկար.... մինչեւ ՕՐԸ ՀԱՏՈՒՑՄԱՆ:

ԱՐԱՄ ՍԵՓԵԹՃԵԱՆ

Տեսակէտ

Ո՞ՒՐ Կ'ԵՐԹԱՅ ՄԵՐ ՏԱՌԱՊԵԱԼ ԺՈՂՈՎՈՒՐՆ

Աւարդ... հայաթափումը կը շարունակուի ահագանգային համեմատութեամբ: Զննադատական չէ մեր մօտեցումը, այլ ափսոսանքի եւ ցաւի խոր արտայայտութիւն: Միջին Արեւելքի եւ մասնաւորաբար Սուրիոյ հայութիւնը վերականգնելու ձգտող բոլոր աշխատանքներն ալ մինչեւ այսօր ապարդիւն մնացին, հակառակ բեմերէն եւ խորաններէն կատարուած բարձրադասակ յայտարարութիւններուն:

Օրերու թաւալումին հետ աւելի պարզ եւ յստակ դարձաւ որ Սուրիոյ հայութիւնը կը դիմագրաւէ նաեւ արտաքին վտանգներ: Արեւմուտքի գերպետութիւններու քաղաքական խաղաղաշտին մէջ կարելի չէ մոռնալ թրքական եւ ատրպէյճանական հակահայ քարոզչութիւնն ու գործօնը, փանթուրանիզմի երագին վերայտնումը: Եւրոպական եւ արաբական լրատուական աղբիւրներ կը ներկայացնեն փաստացի լուրեր՝ թէ ընդդիմադիր ոյժերու մէջ կը գտնուին թուրք եւ ատրպէյճանցի զինեալներ:

Ահաւասիկ հինգ տաժանագին տարիներ անցան եւ տակաւին սուրիահայութեան համար համազգային եւ համահայկական ծրագիրներ չմշակուեցան: Բեմերէն արտասանուած լոզունգներէն եւ մամուլի մէջ հրատարակուած հաղորդագրութիւններէն անդին ո՛չ մէկ ձեւով՝ սուրիահայ համայնքին անվտանգութեան հիմնախնդիրը մշտական եւ վաւերական քննարկման առարկայ դարձաւ, թէ՛ Հայաստանի պետական մարմիններուն, եւ թէ՛ ալ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան բարձրագոյն մարմնի «ղեկավարներուն» կողմէ, ներառեալ մեր բոլոր աւանդական կուսակցութիւնները:

Միջին Արեւելքի հայութեան պարպումի քաղաքականութիւնը հայոց արդար դատին՝ ցեղասպանութեան ճանաչման ու հատուցման, եւ ատոր հետեւանքներու վերացման պայմաններուն, ինչպէս նաեւ Հայաստանի անկախ ու ազատ հանրապետութեան համար շատ լուրջ խնդիր կրնայ յարուցանել: Մեր բոլոր ճառերն ու քարոզները իմաստէ զուրկ կը մնան եթէ չենք հաւատար որ ի գին ամէն զոհողութեան մեր առաւելագոյնը պետք է ընենք չհեռանալու համար Արեւմտահայաստանի եւ Կիլիկիոյ սահմանամերձ հողերէն:

<http://www.arevelk.am> Մամուլին մէջ կը կարդանք դարձեալ, որ վերջին շաբաթներուն մեծ թիւով հալէպահայեր իրենց ընտանիքներով դէպի Աւստրալիա գաղթելու դիմում կատարած են Պէյրութի ՄԱԿ-ի գաղթականներու գրասենեակին: Կը կարծուի թէ Աւստրալիոյ կողմէ որպէս գաղթական ընդունուողներու նախատեսուած թիւը կրնայ հասնիլ 2000-ի եւ գաղթականներուն մեծամասնութիւնը պիտի ըլլան քրիստոնեաներ:

Նմանօրինակ յայտարարութիւններ պատճառ պիտի դառնան որ, մասնաւորաբար ներկայ անապահով իրավիճակին եւ տնտեսական ծանր պայմաններու հետեւանքով, բազմաթիւ սուրիահայեր պատրաստուին վերջնականապէս լքելու իրենց ծննդավայրը եւ ովկիանոսներ անդին հաստատուին Աւստրալիա, այնտեղ որոնելու իրենց բախտն ու ապագան: Նոյնն է պարագան դէպի Գանատա կամ Միացեալ Նահանգներ գաղթողներուն: Կրնա՞ք երեւակայել որ ովկիանոսներ անդին, --կամ այս կողմ,-- ապրող ներկայ եւ գալիք սերունդները, մօտիկ կամ հեռաւոր ապագային, երբ Թուրքիոյ քաղաքական ներքին խմորումներու առիթով եւ

քաղաքացիական պատերազմներու հետեւանքով, --որոնց ոտնաձայնը կը լսենք,-- մեզի տրուելիք հայրենադարձութեան նորագոյն պայմանները օգտագործելով պիտի հաւաքեն իրենց «ունեցածն ու չունեցածը» եւ վերադառնան Արեւմտահայաստան կամ Կիլիկիա: Եթէ այս ապագայի տեսիլքով պիտի չառաջնորդուինք, ի՞նչ իմաստ ունին մեր Հայ Դատի հետապնդումները...:

Հայապահպանման մեր բոլոր պայքարներուն մէջ երբեք չենք փափաքիր անտեսել Սփիւռքի Նախարարութեան «Արի Տուն» ծրագիրը եւ յատկապէս նորաստեղծ «Վերադարձ Հայաստան» հիմնադրամը, որուն գլխաւոր նպատակն է քաջալերել հայրենադարձութիւնը: Աշխատանքներ են, որոնք տակաւին իրենց նախնական քայլերուն մէջ չկրցան խանդավառութիւն ստեղծել սփիւռքահայութեան մէջ, որովհետեւ անոնց մեծագոյն տապարը զարնող տխուր իրականութիւնն է Հայաստանէն ահազանգային արտագաղթը:

Հայրենադարձութիւնը միայն քարոզախօսութեամբ չի՛ կրնար իրականանալ, յայտարարելով որ Հայաստանն է ապրելու յարմարագոյն եւ ճիշդ վայրը, հեռու այլասերման վտանգէն: Ինչպէս նախապէս ալ յայտարարած էինք մէկ այլ առիթով՝ «Արի Տուն» յայտարարողը՝ Նաեւ տուն-տէղ կը պատրաստէ: Անհրաժեշտ է նախ ստեղծել խոր համոզում եւ ի գործ դնել լիակատար աջակցութիւն, զաղթող հայրենակիցներուն համար պատրաստելով նպաստաւոր պայմաններ, եւ կեանքի ու գործի ապահովութիւն՝ զերծ ամէն տեսակի խտրականութենէ:

Բացէք հայ մամուլի էջերը եւ հոն պիտի տեսնէք ներգաղթողներու գուճագեղ, դառն, յուսահատական պատմութիւնները -- անբարեխիղճ վերաբերմունք, զոհութիւն, խտրութիւն, կաշառակերութիւն, անտարբերութիւն, խաբեբայութիւն եւ մասամբք խոցիւն: Եւ երբեք զարմանալի չէ, որ ներգաղթողներուն մեծամասնութիւնը կը ցանկայ արտագաղթել օտար ափեր, նոյնիսկ վերադառնալ իր ծննդավայրը, ստոյգ գիտնալով որ այդտեղ իր կեանքը վտանգի տակ կրնայ ըլլալ: Կրնա՞ք երեւակայել թէ ի՞նչ ողբերգութիւն է այս հոգեվիճակը եւ ի՞նչ ձեւի անդրադարձ կրնայ ունենալ բոլոր անոնց վրայ որոնք կը մտածէին ներգաղթել Հայաստան:

Յաճախ մամուլի մէջ կը կարդանք եւ բեմերէն պաշտօնապէս կը լսենք, որ հայրենի կառավարութեան համար առաջնահերթ խնդիր է ներգաղթ իրականացնելը, որ մինչեւ այսօր կը մնայ լոգունգի եւ բաղձանքի սահմաններուն մէջ: Սփիւռքահայերուս համար ալ տակաւին յստակ չեղաւ թէ ներգաղթ կազմակերպելու ցանկութիւնը արդեօք հրապարակ նետուած է արտագաղթողներուն տեղը լեցնելու՞ համար, թէ՛ իսկապէս խոր հաւատքով եւ համոզումով ազգահաւաքման մեծ աշխատանք կը տարուի հայրենիքը նոր աւիւնով եւ նոր ոյժերով զօրացնելու համար:

Յաւով եւ ափսոսանքով կ'արձանագրենք այս տողերը, երբ կը տեսնենք որ այսօր իրենց զով սենեաներուն մէջ նստող «սուրիահայութեամբ մտահոգուած» մեր ազգային ղեկավարներն ու աւանդական կուսակցութիւնները միայն կը խօսին Հայ Դատի, ինչպէս նաեւ Թուրքիոյ դէմ պայքարելու մասին, մինչ անդին՝ սուրիահայը իր օրուան հացը հանելու եւ գոյութիւնը պահպանելու համար պայքար կը մղէ: Օրական հազիւ քանի մը ժամ ելեկտրականութիւն ստացող եւ գիշերը ռումբերու ձայներուն տակ գլուխը բարձին դնող սուրիահայը հազիւ իր կեանքի պայքարին մասին կրնայ մտածել, եւ ոչ թէ՛ ազգային դատի պայքարին:

Նոյնքան ցաւով եւ խոր ափսոսանքով կ'արձանագրենք այս տողերը երբ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան կայքէջին վրայ յաճախ կը կարդանք Արամ Ա. Կաթողիկոսի աժան եւ սին լօգունգները. «Սուրիոյ հայութեան վերականգնումը պէտք է շարունակուի հակառակ ամբողջ դժուարութեանց», կամ «Վերանորոգ հաւատքով ու նուիրումով Սուրիոյ հայութիւնը վերականգնելու ձգտող աշխատանքները շարունակելու հրամայականը»: Արդէն հինգերորդ տարին թեւակոխած է Սուրիոյ քաղաքացիական պատերազմը, եւ այդ տարիներուն ընթացքին՝ Բերիոյ Թեմին առաջնորդը, Շահան Արք. Սարգիսեան, ամենադաժան օրերուն իսկ գնաց Անթիլիաս, անձամբ փոխանցելու իր մեծաւորին՝ սուրիահայութեան տագնապներն ու մտահոգութիւնները: Սակայն եւ այնպէս Արամ Ա. Կաթողիկոս իր հանգստաւետ պայմաններէն դուրս գալով գէթ մէկ անգամ իսկ չայցելեց Յալէպ կամ այլուր՝ Սուրիոյ մէջ, որպէսզի գործնականապէս փաստեր թէ ինք իր ժողովուրդի կողքին է եւ կը տառապի անոնց ամենօրեայ տագնապներով:

Կրնա՞ք երեւակայել թէ ինչպիսի՜ գօտեպնդիչ ապրումներ պիտի ունենար սուրիահայութիւնը՝ երբ տեսներ իր հովուապետը՝ ֆիզիքապէս իր կողքին, եւ ինչպիսի՜ բարոյական ապտակ մը պիտի ըլլար իր այցելութիւնը՝ բոլոր մեր թշնամիներուն: Խօսքերը կը ցնդին՝ օդին մէջ արձակուած փամփուշտի նման. գործնական փա՛ստն է մնայուն:

Դժբախտաբար՝ արեւմտեան երկիրներու աշխարհիկ երեւնալու տենչը, նաեւ իրենց քաղաքական հաշիւները, հետաքրքրութեան պակաս մը ստեղծած են Միջին Արեւելքի քրիստոնէաներուն նկատմամբ: Բայց պիտի դժուարանանք յայտարարելու այստեղ, թէ անոնք յատուկ քաղաքականութիւն մը կը վարեն Միջին Արեւելքը քրիստոնէաներէն դատարկելու միտող, ինչ որ գրեթէ անկարելի է:

Մեծ Եղեռնի օրերուն, թուրքի եաթաղանէն մագապուրծ ազատած եւ իրենց կամքէն անկախ Սուրիա հասած գաղթական հայերը, սուրիական քաղաքացիութիւն ստանալէ ու Յայրենիք վերադառնալու յոյսը կորսնցնելէ ետք, Սուրիոյ հիւրընկալ հողին ամուր կառչելով իրենց կեանքին անբաժանելի մէկ մասնիկը դարձուցին սուրիական իրականութիւնը, թէեւ շատեր, --որոնց մէջ նաեւ մեր ընտանիքը,-- ժամանակի ընթացքին Լիբանան փոխադրուեցան: Եւ սակայն, հակառակ այս փաստացի իրողութեան, իրենց հեռաւոր հայրենիքին կարօտը իրենց եութեան մէջ ամուր պահեցին:

Այսօր նոր իրականութեան մը առջեւ կը գտնուինք: Ներգաղթելու հնարաւորութիւն ունեցողները արդէն հեռացած են Սուրիայէն: Հայաստան մեկնած հայեր պիտի չկարենային սուրիական հայրենիքէն դուրս իրենք զիրենք զգալ ապահով ու հանգիստ: Ոմանց համար այ, ինչպէս կը վկայեն շատ մը սուրիահայեր, Հայաստանը այն տեղը չէ ուր անոնք կրնան յարմարիլ եւ վերջնականապէս հաստատուիլ: Սուրիական հիւրընկալ հայրենիքին մէջ մնացողները այսօր կը դառնան արիւննալի պատերազմի մը զոհերը, իսկ մենք՝ պաղարիւն դիտողներս՝ միայն...

Ո՞ր կ'երթայ մեր ժողովուրդը.....:

ՈՍԿԱՆ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ

12 Յուլիս 2016

Լոս Անճելըս